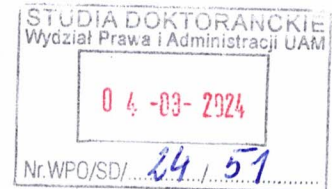

Łódź, 4 marca 2024 r.

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

Kierownik Katedry Postępowania Cywilnego I

WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

Recenzja pracy doktorskiej Huberta Zielińskiego

„Dochodzenie roszczeń pieniężnych w walucie obcej w postępowaniu cywilnym”

I. Ocena wyboru tematu pracy

Temat pracy został wybrany bardzo trafnie. W literaturze polskiej brakuje całościowego przedstawienia w formie monograficznej problematyki dochodzenia roszczeń w walucie obcej, z uwzględnieniem zarówno postępowania rozpoznawczego, jak i postępowań wykonawczych, w tym także unormowanych poza kodeksem postępowania cywilnego. W ten sposób otrzymujemy kompleksowe przedstawienie zagadnienia dochodzenia roszczeń w postępowaniu cywilnym. Biorąc pod uwagę ponadto zaprezentowanie w dwóch pierwszych rozdziałach także kwestii natury materialnoprawnej poświęconych zobowiązaniu

pieniężnemu w walucie obcej, mamy jeszcze pełniejszy obraz tematu będącego przedmiotem ocenianej pracy doktorskiej.

II. Metody badawcze

W pracy zastosowano przede wszystkim metodę analizy logiczno-językowej, którą umiejętnie uzupełniano metodą historyczno-porównawczą, polegającą głównie na zarysowaniu kierunków zmian regulacji prawnej zarówno o charakterze materialnoprawnym jak i procesowym. Jako trzecią metodę wykorzystano metodę prawnoporównawczą, zaznaczając że skorzystanie z tej metody w sposób kompleksowy nie było niezbędne dla osiągnięcia celu badania, dlatego ograniczono ją do uwag co do treści obcego prawa w wybranym przez doktoranta zakresie. Nie daje to podstaw do zgłoszenia uwag krytycznych, w tym także co do wyłącznie pomocniczego wykorzystania metody komparatystycznej, co podkreśla sam autor (s. 14).

III. Ocena struktury opracowania

Struktura opracowania oparta jest na regułach poprawnego podziału logicznego, a więc podziału wg zasady rozłączności. W sytuacji, gdy zachodzi potrzeba wyłączenia z określonej jednostki podziału zagadnienia szczegółowego do innego rozdziału, jest to wyraźnie wskazywane przez autora, a przyczyny takiego zabiegu są uzasadnione. Taką potrzebę Autor dostrzegł co do kwestii zastrzeżenia efektywnej zapłaty w walucie obcej wynikającego z orzeczenia sądowego będącego źródłem zobowiązania. Generalnie kwestia efektywnego zastrzeżenia spełnienia świadczenia w walucie obcej jest przedstawiona w rozdziale II specjalnie temu poświęconym, jednak jednym ze źródeł takiego zastrzeżenia jest orzeczenie sądowe, a kształtowaniu tytułu egzekucyjnego obejmującego zobowiązanie ze świadczeniem w walucie obcej poświęcono

rozdział II. Uzasadnienie przeniesienia analizy zastrzeżenia w orzeczeniu sądowym efektywnego spełnienia świadczenia w walucie obcej do innego rozdziału jest całkowicie przekonujące (s. 97).

W odniesieniu do struktury opracowania na podkreślenie zasługuje konsekwencja autora w uzasadnianiu celów wyodrębnienia każdego z rozdziałów (we wprowadzeniach do rozdziałów), jak również zbiorcze zestawienia tez formułowanych w podsumowaniach poszczególnych rozdziałów. Świadczy to o szczególnej zdolności Autora do panowania nad tekstem, co w badaniach nad prawem jest szczególnie cenne.

IV. Merytoryczna ocena pracy

Praca zawiera samodzielne i oryginalne ujęcie poruszanych w niej problemów prawnych. Rozważania merytoryczne przy rozstrzyganiu problemów szczegółowych stoją na wysokim poziomie. Trzeba przy tym podkreślić łatwość, z jaką czyta się rozprawę.

Rozważania zawarte w rozdziale I mają charakter porządkujący i pozwalają na precyzyjne określenie znaczenia pojęcia zobowiązania pieniężnego w walucie obcej, a tym samym wyznaczony zostaje zakres zobowiązań, do których odnoszą się uwagi o charakterze procesowym w rozdziałach III-VI. Analiza prowadzona jest w sposób bardzo uporządkowany. Wśród tez zamieszczonych w rozdziale I duże znaczenie teoretyczne i praktyczne mają sformułowane tezy odnoszące się do kredytów indeksowanych do waluty obcej oraz denominowanych w walucie obcej. Autor uznał, że zobowiązania indeksowane i denominowane w walucie obcej nie są zobowiązaniami pieniężnymi w walucie obcej (s. 54, 56), jeżeli nie zawierają uprawnienia wierzyciela do żądania przekazania mu sumy pieniężnej w walucie obcej. Jako warunek uznania zobowiązania za zobowiązanie w walucie obcej uznano wynikającą z treści stosunku prawnego możliwość domagania się

przez wierzyciela od dłużnika spełnienia świadczenia w walucie obcej. Jeżeli w wypadku kredytów denominowanych w walucie obcej strony są uprawnione i zobowiązane od samego początku do świadczenia w walucie polskiej, to nie można przyjmować istnienia zobowiązania w walucie obcej. W pracy przyjęto, że zobowiązaniem pieniężnym w walucie obcej jest zobowiązanie do przekazania z majątku dłużnika do majątku wierzyciela wartości ekonomicznej określonej przez odwołanie się do zagranicznej jednostki pieniężnej (s. 58). Przy precyzowaniu znaczenia pojęcia zobowiązania pieniężnego autor odwołuje się do konstrukcji świadczenia pieniężnego, przy czym uznaje, że „świadczenie pieniężne polega na uprawnieniu wierzyciela do żądaniu od dłużnika, aby ten przeniósł do majątku wierzyciela określoną wartość ekonomiczną wyrażoną w postaci sumy pieniężnej” (s. 58). W tym zakresie można zgłosić drobną uwagę polemiczną, iż to, co autor uznaje za świadczenie w istocie jest wierzytelnością, której przedmiotem jest świadczenie pieniężne. Tezą o ogromnym znaczeniu procesowym jest stwierdzenie, że świadczenie pieniężne w walucie obcej oraz świadczenie pieniężne w walucie krajowej nie są świadczeniami tożsamymi, lecz świadczeniami tego samego rodzaju.

Rozważania zawarte w rozdziale II dotyczą także zagadnień o charakterze materialnoprawnym, ale są one potrzebne do osiągnięcia założonego celu badawczego całej pracy, który odnosi się do problemu natury procesowej. Dla pełnego zrozumienia obecnej regulacji materialnoprawnej zastrzeżenia świadczenia w walucie obcej pomocne są też uwagi historyczno-porównawcze. Kluczowe znaczenie dla tez zamieszczonych w tym rozdziale ma regulacja art. 358 k.c. W wypadku braku zastrzeżenia efektywnego spełnienia świadczenia w walucie obcej autor opowiada się za rozwiązaniem zakładającym istnienie po stronie zobowiązanego upoważnienia przemienne do spełnienia świadczenia w walucie krajowej (s. 91). Ma to swoje konsekwencje na gruncie procesowym w odniesieniu zarówno do sposobu sformułowania żądania pozwu, jak i sposobu

określenia świadczenia dochodzonego w postępowaniu egzekucyjnym. Zastrzeżenie efektywnej zapłaty w walucie obcej sprawia, że dłużnikowi nie przysługuje upoważnienie przemienne do zapłaty w walucie polskiej, co odróżnia dług efektywny w walucie obcej od długu zwykłego w walucie obcej.

Wśród rozważań zamieszczonych w rozdziale II na podkreślenie zasługuje podjęcie się przez autora wskazania aksjologicznego uzasadnienia dla regulacji materialnoprawnej w art. 358 k.c. Przy formułowaniu ocen w tej kwestii trafnie odwołano się do wcześniej przeprowadzonej analizy historyczno-porównawczej i uznano, że założeniem regulacji jest dążenie polskiego ustawodawcy do ograniczenia wewnętrznego popytu na waluty obce (s. 119).

Po przygotowaniu w rozdziałach I i II odpowiedniego przedpola dla badań procesowych, począwszy od rozdziału III tezy pracy koncentrują się już wokół zagadnień procesowych. Zasadnie autor zachował odpowiednią kolejność rozdziałów III-VI opierającą się na typowym przebiegu załatwiania sprawy cywilnej, a więc poczynając od uzyskania tytułu egzekucyjnego, przez uzyskanie podstawy egzekucji, aż po przymusowe wykonanie tytułu wykonawczego opiewającego na spełnienie świadczenia w walucie obcej w ramach postępowań wykonawczych, tj. postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i restrukturyzacyjnego.

Jak już wspomniano, w rozdziale III zaprezentowano problematykę uzyskania tytułu egzekucyjnego obejmującego roszczenie pieniężne w walucie obcej. Prawdziwy walor naukowy mają rozważania odnoszące się do roszczenia procesowego obejmującego świadczenie w walucie obcej. Autor dokonuje w tym zakresie krytycznej analizy poglądów wyrażonych w doktrynie polskiej, w tym W. Siedleckiego i W. Broniewicza. W szczególności rozważono relacje zachodzące między wypowiedzią o charakterze dyrektywnym (żądaniem powództwa), a roszczeniem procesowym stanowiącym wypowiedź o charakterze opisowym. Sięgając do osiągnięć przedstawicieli teorii prawa, Autor uznaje

roszczenie procesowe za pragmatyczną presupozycję powództwa wytoczonego przez powoda (s. 142). W konsekwencji uznano, że „przedmiotem badania sądu nie jest bezpośrednio żądanie powoda wskazane w powództwie, a twierdzenie, które można z niego wywieść (będące jego pragmatyczną supozycją) i to niezależnie od faktu, że nie jest ono bezpośrednio wyartykułowane” (s. 142-143). Autor akcentuje także potrzebę podkreślenia różnicy pomiędzy tak ustalonym przedmiotem procesu a twierdzeniami powoda o faktach uzasadniających żądanie powództwa. Oceniam ten wątek rozważań autora jako stojący na bardzo wysokim poziomie merytorycznym, co – uprzedzając wnioski recenzji – będzie stanowić jeden z elementów uzasadniających wniosek o wyróżnienie rozprawy.

Nie budzą zastrzeżeń uwagi dotyczące treści żądania w powództwie obejmującym żądanie zapłaty w walucie obcej. Autor zachowuje konsekwencję pierwotnego założenia odnoszącego się do kwestii materialnoprawnej, iż świadczenia w walucie obcej i w walucie polskiej, nawet mające podstawę w tych samych okolicznościach faktycznych, nie są świadczeniami tożsamymi, lecz świadczeniami tego samego rodzaju (świadczenia pieniężne). Trafnie więc uznaje On, że zmiana waluty świadczenia w toku procesu stanowi zmianę powództwa w ujęciu jakościowym (s. 154, 157). Zmiana taka w postępowaniu przed sądem II instancji jest wobec tego niedopuszczalna stosownie do art. 383 k.p.c. Pogląd przeciwny prowadziłby do pozbawienia strony prawa do jednej instancji (s. 158). W tej kwestii Autor krytycznie wypowiada się na temat poglądów przeciwnych prezentowanych w orzecznictwie sądów powszechnych.

Przekonujące są uwagi Autora dotyczące charakteru procesowego normy wyrażonej w art. 319¹ k.p.c., w tym zwłaszcza przez określenie stosunku tego przepisu do art. 358 k.c. (s. 167).

Kolejny rozdział IV poświęcono kształtowaniu podstawy egzekucji świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Zamieszczono w nim również analizy stojące na wysokim poziomie merytorycznym, które mają szczególny walor

naukowy. Chodzi o określenie relacji zachodzącej pomiędzy przepisem art. 783 § 1 zd. 2 k.p.c. oraz art. 798¹ k.p.c. Autor uznał, że pierwszy z przepisów nie zawiera bezpośredniego odesłania do drugiego z przywołanych przepisów. Jak trafnie zauważono, drugi z przepisów nie może być stosowany bezpośrednio na etapie nadawania klauzuli wykonalności, bowiem byłoby to sprzeczne z samą systematyką postępowania egzekucyjnego i charakterem postępowania klauzulowego. Zdaniem Autora mamy tu do czynienia z luką konstrukcyjną, która powinna być wypełniona w drodze analogii. Rozważania w tym zakresie świadczą o w pełni ukształtowanym warsztacie badawczym Autora i stanowią kolejny argument przemawiający za sformułowaniem wniosku o wyróżnienie rozprawy (s. 200-202).

Rozdział V obejmuje uwagi odnoszące się do dochodzenia roszczeń w walutach obcych w ramach właściwego postępowania egzekucyjnego. Nie budzą one zastrzeżeń. Na akceptację zasługuje wyrażone w nim stanowisko Autora, według którego czynność wskazania banku, o której mowa w art. 798¹ § 2 k.p.c., ma charakter procesowy. Swoje stanowisko, przeciwne względem prezentowanego w literaturze przez innych przedstawicieli nauki, uzasadnia trafnym argumentem, iż czynność ta jest podejmowana wyłącznie w ramach postępowania egzekucyjnego, a jej skuteczność jest ograniczona tylko do tego postępowania egzekucyjnego, w którym zostaje podjęta. Wszczęcie kolejnego postępowania egzekucyjnego w tej samej sprawie będzie wymagało ponownego wyboru banku (s. 235).

Nie budzi wątpliwości także pogląd autora o związaniu komornika sądowego treścią tytułu wykonawczego obejmującego świadczenie w efektywnej walucie obcej. W takim wypadku zaspokojenie wierzyciela przez przekazanie mu sumy pieniężnej w walucie polskiej wymagałoby zmiany stanu prawnego, co zresztą postuluje Autor (s. 258).

Ważne są uwagi odnoszące się do sposobu interpretacji przepisu art. 1024 § 3 k.p.c. i w konsekwencji - do sposobu zaspokajania efektywnego długu w walucie obcej w ramach sformalizowanego postępowania podziałowego. Autor zauważa trafnie, że ograniczenie się do wyniku wykładni językowej prowadziłoby do braku spójności regulacji przy uwzględnieniu celu unormowania efektywnego długu w walucie obcej. Celem tym jest bowiem zapewnienie otrzymania przez wierzyciela sumy w walucie obcej i nie ma przy tym znaczenia, czy zaspokojenie wierzyciela następuje przy zastosowaniu postępowania podziałowego czy też przez przekazanie tej sumy bez sporządzania planu podziału. Pomimo braku odwołania się przez Autora w sposób wyraźny do aksjologii postępowania cywilnego, autor nawiązuje jednak do kryteriów oceny poprawności regulacji procesowej w postaci wewnętrznej jej spójności, co zasługuje na pokreślenie i pozytywną ocenę. Stosuje przy tym przekonujące argumenty, dobitnie przemawiające do odbiorcy, jak choćby stwierdzenie, że „uzależnienie możliwości uzyskania waluty obcej przez wierzyciela, dysponującego tytułem wykonawczym z zastrzeżeniem zapłaty wyłącznie w tej walucie, od przypadkowej okoliczności, jaką jest posiadanie przez dłużnika nieruchomości bądź wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez kolejnego wierzyciela, nie byłoby prawidłowe” (s. 262).

Ostatni rozdział VI poświęcono z kolei dochodzeniu roszczeń w walucie obcej w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym. W ten sposób otrzymujemy kompleksowe ujęcie problemu badawczego w całym systemie postępowania cywilnego. Trzeba przy tym podkreślić, że specyfika postępowania upadłościowego dalece odbiega od postępowań o charakterze wykonawczym unormowanych w kodeksie postępowania cywilnego, co znacząco zwiększyło wysiłek badawczy Autora włożony w monograficzne opracowanie tematu. Sposób unormowania w postępowaniu upadłościowym zaspokojenia wierzyciela, któremu przysługuje należność w walucie obcej, jest jasny, bowiem w każdym

wypadku przewidziano przeliczenie na walutę polską stosownie do art. 251 p.u., przy czym przeliczenie to nie ma skutku materialnoprawnego w postaci zamiany na wierzytelność w walucie polskiej, lecz następuje ono jedynie na potrzeby równomiernego zaspokojenia w podziale funduszków masy upadłości. Problem pojawia się, gdy należność nie będzie w całości zaspokojona w postępowaniu upadłościowym. Wówczas do ustalenia kwoty pozostałej do zapłaty przez dłużnika, Autor postuluje sięgnięcie w drodze analogii do art. 358 k.c. Z procesowego punktu widzenia istotne jest ustalenie w pracy, że wówczas tytuł egzekucyjny opiewający na walutę obcą, pochodzący sprzed ogłoszenia upadłości dłużnika, nie jest zastępowany przez tytuł powstały w postępowaniu upadłościowym. Teza ta i sposób jej uzasadnienia nie budzą zastrzeżeń (s. 297). W pełni trafne są też uwagi dotyczące możliwości skutecznego kwestionowania przez dłużników tytułów powstałych w postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym po zakończeniu tych postępowań, ponieważ zachodzi wtedy sprzeczność między treścią tytułu i świadczeniem w walucie obcej wynikającym z treści stosunku prawnego (s. 310). Autor odwołuje się do argumentów aksjologicznych dotyczących zapewnienia spójności regulacji procesowej, formułując postulat *de lege ferenda* modyfikacji art. 83 ust. 1 p.r., tak by możliwość egzekwowania świadczenia w walucie obcej w ramach wykonania układu nie wymagała występowania na drogę procesu cywilnego.

Ciekawe są uwagi *de lege ferenda* odnośnie do przyznania wierzycielowi upadłościowemu uprawnienia do zaspokojenia należności w walucie obcej, przez zakup przez syndyka tej waluty i przekazanie jej wierzycielowi w ramach procedury wykonania planu podziału. Uzasadniając ten postulat Autor przywołuje zasadę dominacji interesu grupowego nad interesem indywidualnym poszczególnych wierzycieli obowiązującą w postępowaniu upadłościowym, która sprawia, że należność w walucie obcej zawsze jest zaspokajana w walucie polskiej w toku postępowania upadłościowego. Autor uznaje, że „tak daleko idące

rozwiązanie nie wydaje się niezbędne do osiągnięcia celów postępowania”. Na uzasadnienie tego postulatu Autor powołuje więc argument o braku spójności regulacji tej kwestii w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym, przy czym wyjątkową regulację w postępowaniu upadłościowym uznaje za rozwiązanie nieproporcjonalne (s. 313). Na etapie publikacji opracowania warto w tym zakresie odwołać się wyraźnie do naruszenia zasady proporcjonalności przy formułowaniu ww. postulatu. Zasada ta zaczyna odgrywać coraz większą rolę również na gruncie prawa postępowania cywilnego, w tym także w systemie prawa polskiego.

W zakończeniu pracy dokonano zestawienia pozytywnie zweryfikowanych tez pracy sformułowanych w poszczególnych rozdziałach. Ponadto oceniono ogólnie obecnie obowiązujące regulacje jako wprowadzające skuteczne mechanizmy dochodzenia roszczeń w walucie obcej, przy czym wyjątek występuje w postępowaniu upadłościowym, co Autor uznaje za sytuację wadliwą zasługującą na interwencję ustawodawcy w kierunku zrównania sytuacji prawnej wierzyciela w postępowaniu upadłościowym i egzekucyjnym (s. 320-322).

Podsumowując merytoryczną ocenę rozprawy należy podkreślić, że jest to opracowanie dojrzałe, a sposób rozwiązywania poruszanych problemów szczegółowych świadczy o bardzo dobrym warsztacie badawczym jej Autora. Praca obejmuje badanie instytucji prawnych występujących w zróżnicowanych funkcjonalnie rodzajach postępowań cywilnych, w tym również w postępowaniach cywilnych unormowanych poza kodeksem postępowania cywilnego. Pozwoliło to na rzeczywiście wszechstronne przedstawienie problemu dochodzenia roszczeń w walucie obcej w postępowaniu cywilnym. Wymagało to jednak od Autora znacznie większego wysiłku, niż w wypadku ograniczenia się do badania problemu badawczego tylko w cywilnych postępowaniach rozpoznawczych bądź też wyłącznie w cywilnych postępowaniach wykonawczych. Specyfika postępowania upadłościowego i procedur

restrukturyzacyjnych znacząco odbiega od procedur cywilnych obejmujących indywidualne dochodzenie roszczeń w postępowaniach unormowanych w kodeksie postępowania cywilnego. Pomimo tak szerokiego ujęcia tematu, Autorowi udało się przedstawić wyniki badań w sposób zwięzły, co dodatkowo zasługuje na pozytywną ocenę.

Całość rozważań stoi na wysokim poziomie merytorycznym, a niektóre fragmenty odznaczają się szczególnym walorem naukowym, o czym była mowa. Autor w pełni panuje nad tekstem, każdy rozdział służy weryfikacji zakładanych hipotez, czego efektem są wypunktowane tezy w podsumowaniach rozdziałów. Efektem naukowym działalności badawczej w postaci rozprawy doktorskiej jest m.in. uporządkowanie prezentowanej w niej materii. W recenzowanej pracy wypadło ono bez wątpienia bardzo dobrze.

V. Ocena formalnej strony pracy

Wymaga podkreślenia umiejętność Autora formułowania myśli w sposób prosty, jasny i logiczny, za pomocą krótkich zdań, co powinno charakteryzować prawnicze prace naukowe. Sprawia to, że pracę czyta się bardzo dobrze i nie ma żadnych problemów ze zrozumieniem myśli Autora.

Źródła w pracy powołano w sposób prawidłowy.

Pracę przygotowano bardzo starannie od strony formalnej.

VI. Konkluzja

Biorąc pod uwagę sformułowane w recenzji oceny częściowe, stwierdzam, że recenzowana praca doktorska Pana Huberta Zielińskiego, zatytułowana „Dochodzenie roszczeń pieniężnych w walucie obcej w postępowaniu cywilnym”, prezentuje Jego ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauki

prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Praca ta zawiera oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego. W konsekwencji praca w pełni spełnia wymagania ustawowe, przewidziane w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, które są niezbędne do uzyskania stopnia naukowego doktora.

Ponadto biorąc pod uwagę walory pracy doktorskiej przedstawione w pkt. IV recenzji, wnoszę o jej wyróżnienie.

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

Podpis jest prawidłowy

Dokument podpisany przez Sławomir
Cieślak
Data: 2024.03.04 21:09:48 CET

